

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДИК РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Лук'янчиков Б. Є.

кандидат юридичних наук, доцент

Київського національного університету внутрішніх справ

Криміналістична методика тісно пов'язана з криміналістичною технікою та криміналістичною тактикою. Самостійним розділом науки криміналістики вона стала порівняно нещодавно. Історію виникнення та становлення криміналістичної методики ґрунтовно дослідив та виклав в своїх працях відомий криміналіст Р.С. Белкін.

Відомо, що методики розслідування розробляються для окремих видів злочинів, які поєднуються у групи за відповідними ознаками. Значний час виділення груп злочинів відбувалося за кримінально-правовими ознаками, а саме, за об'єктом посягання. Звичайно, що це тягло за собою розробку окремих методик розслідування для груп злочинів підставою об'єднання яких виступали кримінально-правові ознаки, тобто об'єкт злочинного посягання (вбивство, крадіжка і т.п.). Такі методики здобули найменування видових і деякий час задовольняли як науковців, так і практиків.

Однак такий традиційний підхід до побудови методик розслідування з часом перестав задовольняти потреби практики. Адже до однієї групи, за ознаками об'єкту, входять злочини, які відрізняються криміналістичними ознаками та чинниками, які мають істотне значення для організації їх розслідування (особистість злочинця, місце вчинення злочину тощо). Все це не дозволяє в повній мірі враховувати при розслідуванні особливості окремих груп злочинів [1, с.373].

У зв'язку з цим, спочатку в рамках видових методик, почали виділяти та досліджувати особливості розслідування більш вузьких груп злочинів, які визначаються умовами їх вчинення, наприклад, різноманітні види вбивств, розбійних нападів, крадіжок, що характеризуються специфікою місця їх вчинення, умовами, метою і т.п [2; 3; 4; 5]. Потім перейшли до розробки окремих методик розслідування злочинів, для об'єднання яких у групи обрано ознаки не кримінально-правового характеру, а криміналістичного. До числа

таких методик, які отримали достатньо широке відображення в криміналістичній літературі, слід віднести методику розслідування злочинів неповнолітніх, методику розслідування злочинів, вчинених іноземцями та проти іноземців, методику розслідування нерозкритих злочинів минулих років [6, с.365-367]. В основу розробки цих методик покладено особливості, які обумовлені специфікою особистих ознак суб'єкта злочину, прояв фактору часу та інших обставин, що відображають своєрідність вчинення та розслідування таких груп злочинів. Такі методики не набули однозначного визначення. В одних випадках їх називають комплексами окремих методичних рекомендацій [6, с.365], в інших – позавидовими методиками [, с.]. Таким чином, розробка позавидових методик розслідування ґрунтується на аналізі особливостей, які виходять за межі ознак конкретного виду злочинів. Це дозволяє виявляти і використовувати для формування таких методик розслідування додаткові чинники, які визначаються не тільки ознаками об'єкту злочинного посягання, а характерними криміналістичними ознаками для групи злочинів, що розширює можливості використання наявних сил, засобів та методів розслідування, сприяє підвищенню ефективності та оптимізації такої діяльності. Слід підкреслити, що ці особливості визначаються, насамперед, специфікою вчинення злочину та його розслідування. Усе це дає підстави називати позавидовими методиками розслідування такі алгоритми окремих методичних криміналістичних рекомендацій більш широкого ступеня узагальненості, у побудові яких головну роль відіграють криміналістично значущі чинники.

Зрозуміло, що розробка і використання нових нетрадиційних методик неможлива без їх класифікації. Класифікація окремих методик розслідування, взагалі, і позавидових методик зокрема, є однією з складних проблем теорії. Обумовлюється це тим, що вона пов'язана з дослідженням і аналізом як закономірностей злочинної діяльності, так і закономірностей процесу розслідування.

Враховуючи зазначене, вважаємо за можливе запропонувати таку класифікацію: по – перше розподіл всіх криміналістичних методик на видові, та позавидові. Видові, в свою чергу, поділяються відповідно до чинного

кримінально-правового законодавства, тобто кількість видових (окремих) методик повинна відповідати кількості та видам злочинів викладених в особливій частині Кримінального кодексу України.

По-друге, на підставі змішаної класифікації де враховуються кримінально-правові та криміналістичні ознаки злочинів можна виділити позавидові методики розслідування злочинів:

1. За характеристикою особи, що вчинила злочин (неповнолітні, особи з дефектами психіки, рецидивісти, жінки, іноземці тощо);
2. За особою потерпілого (іноземні громадяни, особи з дефектами психіки);
3. За місцем вчинення злочину (на транспорті, у великому місті, в сільській місцевості, в місцях громадського відпочинку, в місцях позбавлення свободи і т.п.);
4. За часом вчинення злочину і станом розслідування (нерозкриті злочини минулих років);
5. За формою організації і засобами злочинної діяльності (розслідування злочинів вчинених групою осіб, організованими злочинними угрупованнями);
6. За ознаками умов вчинення злочинів (в умовах стихійного лиха);
7. За використанням специфічних засобів вчинення злочину (комп'ютерні злочини).

Зазначена класифікація криміналістичних методик розслідування, у представленому вигляді, відповідає досягнутому рівню розвитку теорії і потребам практики. Але вона не є, та і не може бути вичерпною. Вона буде розвиватися і удосконалюватися разом із змінами у злочинній діяльності, практиці розкриття злочинів та подальшим накопиченням теоретичних знань.

Список використаних джерел.

1. Матусовський Г.А. Загальні положення методики розслідування злочинів / Г.А. Матусовський // Криміналістика: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / За ред. В.Ю. Шепітька. – 3-тє вид. – К. : Концерн Видавничий дім «Ін Юре», 2004. – С. 366-400.

2. Булулуков О.Ю. Методика розслідування вбивств при відсутності трупа / Булулуков О.Ю. – Харків : НЮА, 1997.

3. Шульга А.О. Основи методики розслідування вбивств на замовлення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / А.О. Шульга. – К. : НАВСУ, 2003. – 20 с.

4. Оперук В.І. Методика розслідування розбійних нападів на банківські установи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / В.І. Оперук. – К. : КНУВС, 2010. – 18 с.

5. Князев В.А. Методика расследования и раскрытия хищений грузов на железнодорожном транспорте / В.А. Князев, П.П. Мозговой. - Горький, 1977.

6. Криміналістика. Академічний курс : підручник / Т.В. Варфоломієва, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров [та ін.]. – К. : Хрінком Інтер, 2011. – 504 с.

7. Лук'янчиков Б.Є. Вневидові методики розслідування злочинів як напрямок удосконалення криміналістичної методики установи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Б.Є. Лук'янчиков. – К. : НАВС, 2001. – 18 с.